

ALMANNA- OG HEILSUMÁLASTÝRIÐ

FYRISITINGARDEILDIN

Umfarsskriv	Dgf. 04.06.2000	Ár-nr.slág 1/2000
Til (almennar arbeidsgevarar undir Almanna- og heilsumálastýrinum)	A.H. j.r nr. 0.24-2000385/3	Síða 1 av 1
Heiti		

Vegleiðing

um rættindini arbeidstakaranna til lön undir sjúku v.m., umframt "fyribilsstørv" og líkn. sambært Starvsmannalógini

Tá spurningurinn um rættindini hjá starvsfólki til lön undir sjúku v.m. tekur seg upp, má fyrst kannast, um viðkomandi arbeidstakari er fevndur av einum **sáttmála** (kollektivum ella individuellum) og síðan, hvat ein tílíkur sáttmáli sigur um m.a. lönarrættindi undir sjúku v.m.

Um ongin sáttmáli finnist á økinum, kann arbeidstakarinn kortini hava lönarrættindi undir sjúku v.m. sambært **lóg**. Tílíkar lógir eru oftast "minimumslógir", t.v.s. at tær áseta, hvørji rættindi arbeidstakarinn í *minsta lagi* hevur t.d. í samband við sjúku v.m..

Sáttmálar kunnu sjálvsagt ikki vera í stríð við tílíkar lógir, og sáttmálarnir á føroyska arbeidsmarknaðinum geva eisini arbeidstakarunum betri rættindi, enn lógirnar áseta.

Ein av høvuðslógunum, sum áseta minstukrøv um m.a. lönarrættindi hjá arbeidstakarum í samband við sjúku v.m. er **Løgtingslóg nr. 13 frá 20. mars 1958 um starvsmenn/funktionærer ("Starvsmannalógin/Funktionærlógin")**. Lógin fevnir um m.a. skrivstovufólk og starvsfólk innan heilsuverkið (serliga sjúkrasystarar og líknandi størv) og tískil er ein stórur partur av starvsfólkunum hjá tí almenna fevnt av hesi lóg.

Eitt sindur um heitið "starvsmaður/funktionær":

Fyri at koma undir Starvsmannalógina, skal arbeidstakarinn lúka 3 grundleggjandi treytir:

1. *Ítøkiligar arbeidssuppgávur* skulu samsvara við tey í § 1, stk. 1 nevndu starvsøki. Í hesum sambandi hevur tað *m.a. ongan týdning í sjálvum sær*,

- ÷ hvat *útbúgving* viðkomandi hevur (t.d. skrivstovuútbúgving ella sjúkrasystir)
- ÷ hvat *starvsheitið* viðkomandi ber (t.d. "stjóri" ella "yvirsjúkrasystir")
- ÷ hvussu viðkomandi er *løntur* (t.d. tímaløntur, vikuløntur ella mánaðarløntur)
- ÷ hvussu viðkomandi er *settur í starv* (t.d. "ung í arbeiði" ella "vart starv")
- ÷ hvussu *nógv* viðkomandi fær í lön
- ÷ hvussu *stór krøv* arbeidssuppgávarnar seta til viðkomandi
- ÷ hvussu *gamal* viðkomandi er
- ÷ um viðkomandi er limur í ávísimum fakfelag (t.d. Starvsmannafelagnum)

Omanfyri nevndu viðurskifti kunnu tó í ivamálum fáa týdning í *samláðu* metingini av, um viðkomandi er starvsmaður ella ikki.

Um viðkomandi hevur *fleiri arbeidssuppgávur fyri sama arbeidsgeara* soleiðis, at bert ein partur av hesum arbeidssuppgávum **kunnu metast** sum fevndar av lógini, má *meiginparturin* av arbeidssuppgávuverðum verða av tílíkum slagi, fyri at viðkomandi kann metast sum starvsmaður. Í hesum førum, verður sostatt hugt eftir starvssetanini *undir einum*. Tað kann tó koma fyri, at

sami persónur má metast at hava 2 ymisk størv fyri sama arbeiðsgevara soleiðis, at viðkomandi má metast sum starvsmaður í øðrum starvinum, men ikki í hinum starvinum. Sum dømi um hetta kann nevast ein "klinikassistentur" hjá einum tannlækna, sum eisini tekur sær av vaskingini av tannlæknastovuni.

Sum eitt viðkomandi dømi um eitt starvsøki innan heilsuverkið, ið er fevnt av § 1, stk. 1 í Starvsmannalógini, kann nevast arbeiðið innan "*kliniskar tænarur*" (*klinisk bistandsydelse*). Hetta slag av arbeiði verður vanligi útint av m.a. læknunum, sjúkrasystrum og laborantum á m.a. sjúkrahúsum, ellis-, avlamis-, ella røktarheimum og laboratorium.

Tað verður sett sum krav fyri at koma undir Starvsmannalógina, at kliniska tænanan *ikki er av handaverkaligum ella ídnaðarligum slagi (håndverksmæssig eller fabriksmæssig art)*. Av hesi orsök verða t.d. heimahjálparir og frisørar vanligi ikki mettir sum starvsmenn, tí arbeiðið teirra bert ella fyri ein meginpart er av handaverkaligum slag. Av somu orsök vera pedagogar vanligi heldur ikki mettir sum starvsmenn, men donsk rættarsíðvenja hevur staðfest, at arbeiðsuppgávurnar viðvíkjandi ansing av teimum yngstu børnunum (vøggustovubørnum) kortini má metast sum "klinisk tænasta" og sostatt sum fevnt av starvsmannalógini.

Omanfyri nevnda meting kann vera sera torfør; t.d. hevur nógv kjak staðist av spurninginum, um ein faklærdur *sjúkrahjálpari* veitur kliniska tænanu av ikki handaverkaligum slagi. Niðurstøðan hjá teimum flestu lögfrøðiligu rithøvundunum viðvíkjandi hesum spurningi er, at ein sjúkrahjálpari, sum úttinnir arbeiðið í trá við sjúkrahjálparaútbúgvingina, vanligi er at meta sum starvsmaður.

Mint verður tó á, at fyri sjúkrahjálparar - eins væl og aðrar persónar, ið vanligi verða mettir sum starvsmenn - kunnu arbeiðsuppgávurnar, m.a. av praktiskum/organisatoriskum orsökum, kortini vera so ymiskar, at neyðugt er ítøkiliga at kanna, um meginparturin av arbeiðsuppgávuunum er "funktionærarbeiði" soleiðis, at starvið í síni heild kann metast sum fevnt av § 1, stk. 1 í Starvsmannalógini.

2. Viðkomandi skal sambært § 1, stk. 2 nýta *meginpartin av arbeiðsmegi sínari* í tænanu hjá tí arbeiðsgevara, sum rættarkrøvini smb. lógini verða sett fram ímóti. Hetta er sambært føroyskari rættarsíðvenju tulka soleiðis, at arbeiðstakarin skal arbeiða *í miðal 20 tímar um vikuna* fyri sama arbeiðsgevara. Hinvegin verður *ikki* sett sum treyt:

- ÷ at arbeiðstíðin hvørja viku er 20 tímar
- ÷ at arbeiðt verður hvønn dag í vikuni
- ÷ at arbeiðstíðin er ásett frammanundan.

Tað avgerandi er sostatt, um viðkomandi *í miðal* arbeiðir 20 tímar um vikuna fyri sama arbeiðsgevara. Lýkur arbeiðstakarin hesa treyt, er tað hinvegin onki ávíst mark fyri, hvussu langt (ella stutt) tíðarskeið, arbeiðstakarin skal hava arbeiðt 20 tímar um vikuna fyri at gerast starvsmaður. Donsk rættarsíðvenja hevur tó staðfest, at um ein arbeiðstakari hevur starvast hjá sama arbeiðsgevara í eitt longri tíðarskeið, so kann miðaltímatalið pr. viku í einstøkum førum - og undir serligum umstøðum - liggja undir 15 tímar um vikuna (20 tímar smb. føroyskari rættarsíðvenju), uttan at arbeiðstakarin av hesi orsök missir starvsmannarættindini.

Arbeiðsgevarar mugu m.a. hava "20 tímars kravið" í huga, tá teir seta fólk í starv sum "fyribilshjálpari", "vikar", "avloysari", "tilkallivakt" o.s.fr.. Tílikar starvssetanir kunnu - orsakað av vantandi avtalu um annað - føra við sær, at arbeiðstakarin fær starvsmannastatus soleiðis, at hann kann gera øll síni rættindi sambært Starvsmannalógini galdandi mótvegis arbeiðsgevara sínum (sí nærri niðanfyri).

3. Arbeiðstakarin má vera undir *fyrstíling arbeiðsgevarans*, fyri at vera fevndur av lógini. ("over/underordningsforhold"). Hetta merkir í stuttum, at arbeiðstakarin hevur skyldu til at nýta sína arbeiðsmegi undir leiðslu og eftirliti av arbeiðsgevaranum, ella øðrum persóni arbeiðsgevarans vegna. Í hesum sambandi er tað ikki avgerandi, at arbeiðsgevarin dagliga gevur arbeiðstakaranum ítøkilig boð um, hvussu arbeiðið skal úttinnast, men harafturímóti, at arbeiðsgevarin hevur *rætt* til at gera tað.

Um ein ítøkilig kanning av pkt. 1-3 omanfyri vísir, at arbeiðstakarinn má metast sum starvsmaður, hevur hann í *høvudsheitum* rætt til:

- ÷ **Fulla løn undir sjúku**, jvb. § 5, stk. 1 í Starvsmannalógini, tí sjúka verður roknað sum "lógligt forfall".
- ÷ **1/2 løn í samband við barnsburð frá 1 mánaða undan føðing og til 1 mánað eftir føðing**, jvb. § 6, stk. 3 í Starvsmannalógini.

Mint verður á, at reglurnar í Starvsmannalógini bert áseta *minstukrøv* til tær skyldur, sum ein arbeiðsgevari hevur móttvegis starvsmonnum/funktionærum. Sum áður nevnt, geva sáttmálarin á føroyska arbeiðsmarknaðinum eisini arbeiðstakarunum, ið eru fevndir av sáttmálanum, *betri* rættindi enn Starvsmannalógin ásetur.

Møguligt er eisini at áseta í sáttmála, at reglurnar í Starvsmannalógini skulu nýtast, hóast arbeiðstakararnir, ið eru fevndir av viðkomandi sáttmála, ikki kunnu metast sum starvsmenn/funktionærar.

Eitt sindur um "fyribilsstørv" og líknandi sambært Starvsmannalógini:

Teir omanfyri nevndu sáttmálar á føroyska arbeiðsmarknaðinum áseta vanliga bert rættindi til løn undir sjúku og barnsburði fyri arbeiðstakarar, sum eru *mánaðarløntir og/ella í føstum starvi*.

Á almennum arbeiðsplássum verða fólk tó javnan sett í *tímalønt* størv sum "*fyribilshjálp, avloysarar, vikarar*" v.m.. Felags fyri øll hesi tykist vera, hvørji rættindi tey hava í samband við m.a. sjúku og barnsburð.

Tá ið fyribilssett ella líknandi sostatt vanliga ikki hava rættindi til løn undir sjúku v.m. sambært einum sáttmála, sum tey annars eru fevnd av, má verða hugt eftir, um hesi í staðin eru fevnd av einhvørjari lóg, ið viðgerð henda spurningin.

Hetta merkir m.a. at um t.d. ein tímaløntur vikarur/avloysari útinnir eitt arbeiði, ið smb. pkt. 1-3- omanfyri ger hann til "starvsmann", so skulu ásetingarnar í Starvsmannalógini nýtast m.a. í samband við spurningin um løn vegna sjúku v.m.

Tað er tí sera týðningarmikið, at arbeiðsgevarar eru greiðir yvir, at hóast ein fyribilssettur sambært sáttmála ikki hevur rætt til løn frá arbeiðsgevaranum vegna sjúku v.m., so hevur viðkomandi kortini tílík rættindi, um treytirnar í Starvsmannalógini annars eru loknar.

§ 2, *stk. 1* í Starvsmannalógini - ið viðvíkur uppsagnarfrestum - ásetur, at starvssetanin bert kann halda uppat við nærri ásettum freistum uttan so, at "*..avtalað er, at arbeiðið er bert fyribils ella sum roynd, og at hesi arbeiðsviðurskifti vara ikki longur enn 3 mánaðir. Próvskylduna fyri, at tílík avtala er gjørd, hevur arbeiðsgevarin*".

Høvudsreglan er sostatt, at starvið heldur fram, til annar av pørtunum sigur tað upp sambært uppsagnarfrestunum í § 2. Undantikið hesi høvudsreglu eru starvssetanir, har tað er *avtalað*, at viðkomandi bert er settur í fyribilsstarv ella sum roynd og at hesi setanarviðurskifti í ítøkiliga førinum *ikki vara longri enn í 3 mánaðir*.

Arbeiðsgevarin skal prógva, at fyribilsstarv er avtalað partanna millum – og kann hann ikki tað, er talan um fast starv, við teimum víðkaðu rættindum, sum sáttmálin/starvsmannalógin ásetur.

Niðanfyri verður § 2, stk. 1 útgreinað og tulkað:

1) "Avtala"

Fyri at arbeiðsgevarin skal kunna lyfta próvbyrðuni krevst í mesta lagi, at fyribilsarbeiðið er greitt avtalað frammanundan. Hetta er í teimum førum, har ein *skrivlig og undirskrivað avtala* er gjørd partanna millum um, at viðkomandi ikki er settur í fast starv, men bert fyribils.

Próvbyrðan kann tó eisini verða uppfyllt, um tað greitt framgongur, at talan bert er um fyribilsstarv. Her verður t.d. hugsað um arbeiði sum "frítíðaravloysari", "summaravloysari", "jólavloysari" og tílíkt, har tað liggur í *sjálvum orðinum*, at talan er um tíðaravmarkað starv. Arbeiðsgevarin kann tó fáa striltið við at prógva hetta, um tílík avtala ikki er feld niður á pappír, tí so er tað bert orð móti orði um, at talan var um avloysarastarv.

Ein arbeiðsgevari, ið ikki ætlar at seta fólk í fast starv, skal verða varugur við próvbyrðuna og avleiðingarnar av, at hann ikki megnar at lyfta henni. *Arbeiðsgevarin má sostatt syrgja fyri, at eisini tílíkar avtalur verða gjørdar skrivliga.*

2) **“ikki varar longri enn 3 mánaðir”**

Hóast tað sambært omanfyristandandi kann prógvast, at starvssetanin bert er fyribils, so krevst eisini, at hetta fyribilsstarv í ítøkiliga førinum ikki varar longri enn 3 mánaðir. Er talan um eitt greitt *tíðaravmarkað* fyribilsstarv (t.d. burðaravloysarastarv í 6 mánaðir) so er givið, at starvssetanin heldur uppát av sær sjálvum, tá ið 6 mánaðir eru farnir. Her krevst ongin formlig uppsøgn frá arbeiðsgevarans síðu, og arbeiðstakarin hevur sjálvsagt bert rætt til løn frá arbeiðsgevaranum, um hann gerst sjúkur v.m. *innan* 6 mánaðar tíðarskeiðið er runnið.

Spurningurin er so, hvussu farast skal fram, um ein persónur er settur fyribils, men *onki ávíst tíðarskeið* er sett fyri setanina. Í hesum førinum verður úrslitið, at um sjúka v.m. berst á *innan* 3 mánaðir eru farnir, so hevur arbeiðstakarin í høvuðsheitum rætt til løn frá arbeiðsgevaranum. Havast skal tó í huga, at so leingi setanin ikki hevur vart meira enn 3 mánaðir, so hevur arbeiðsgevarin smb. § 2, stk. 1 í Starvsmannalógini rætt til at siga arbeiðstakaranum upp við *ongari freist*. Tað vil siga, at hóast arbeiðstakarin í høvuðsheitum hevur rætt til løn, so fær hann kortini onga løn, tí hann verður sagdur úr starvi sama dag, sum hann gerst sjúkur. Viðmerkjast skal, at tílík uppsøgn vanliga ikki kann metast sum ein roynd hjá arbeiðsgevaranum at snúgva sær undan Starvsmannalógini. Ásetingin um fyribilsarbeiði er ein “rímiligheitsregul”, ið er settur inn í starvsmannalógina, fyri at gera tað gjørligt hjá einum arbeiðsgevara at seta fólk í starv í styttri tíðarskeið, uttan at hann av hesi orsök hevur skyldu til at gjalda viðkomandi løn í eitt longri tíðarskeið, um arbeiðstakarin gerst sjúkur ella við barn í starvstíðini. Hinvegin verða eisini sett strong próvkrøv til arbeiðsgevaran fyri at forða fyri, at hendan ásetingin verður nýtt til at sleppa sær undan at gjalda løn vegna sjúku v.m.

Hugsast kann, at ein arbeiðsgevari setur fólk í fyribilsstarv í 3 mánaðir, fyri síðani at seta tey í starv av nýggjum í 3 mánaðir, tá ið fyrra starvstíðin er runnin. Um hetta er sakliga grundað ella ein roynd hjá arbeiðsgevaranum at sleppa sær undan ásetingunum í Starvsmannalógini, má avgerast í hvørjum einstøkum føri sær. Vísast kann í hesum sambandi til ein nýggjan landsrættardóm um føroysku Starvsmannalógina, ið er at finna á heimasíðuni hjá Lønardeildini í Fíggjarmálastýrinum: www.lnd.fo

Omanfyri nevnda rættarstöða viðv. fyribilsstørvum uttan tíðaravmarking er tó bert galdandi, um partarnir *ikki* hava avtalað nakra uppsagnarfrest í samband við fyribilsarbeiðið. Partarnir kunnu *frítt avtala uppsagnarfrestir* í hesum førinum, t.d. kann tað avtalast, at sjúkrafráboðan skal javnsetast við uppsøgn.

Um einki ávíst tíðarskeið er sett fyri fyribilsarbeiðinum, og *3 mánaðir eru gingnir, uttan at viðkomandi er sagdur úr starvi*, so “fangar borðið”. Tað merkir, at arbeiðstakarin er í *føstum starvi* og bert kann sigast upp smb. uppsagnarfrestunum í § 2, stk. 2 í starvsmannalógini. Um arbeiðstakarin t.d. gerst sjúkur eftir 3 mánaðar freistina, so hevur hann krav uppá løn frá arbeiðsgevaranum frá 1. sjúkradegi og til tann dagin, hann lógliga kann sigast upp smb. starvsmannalógini.

Samanumtikið verður tískil mælt til:

- **at** allar fyribilsstarvssetanir og líkn. verða skrifligar.
- **at** fyribilsstørv *yvir* 3 mánaðir verða neyvt tíðaravmarkað.
- **at** fyribilsstørv *undir* 3 mánaðir greitt verða avtalaði til at vara í mesta lagi hetta tíðarskeið.
- **at** greitt verður avtalað, at í samband við sjúku er starvssetanin at roknað sum av
- **at** arbeiðsgevarin kunnar tann fyribilssetta um rættarstöðuna viðv. fyribilsstørvum ella líkn.

Almanna- og heilsumálastýrið, tann 4. juni 2000

Aibritt á Plógv
deildarstjóri